
El subjecte emancipador avui en dia i la transició cap a una Democràcia Inclusiva

Takis Fotopoulos

*Xerrada a Barcelona
(Espai Obert, 11 d'abril del 2010)*

L'actual crisi multidimensional, que no és només econòmica sinó també ecològica, política i social en el sentit ampli de la paraula, ha fet que moltes persones, per primera vegada després de molts anys, es plantegin preguntes sobre coses que acostumaven a donar per descomptat dins de la bombolla creada per l'economia de creixement i la conseqüent societat de creixement (o societat de consum).

La primera pregunta que ha sorgit és: per què s'ha produït la crisi actual i, en particular, per què la gent comú (treballadors, agricultors, empleats etc.) haurà de pagar-la quan, de fet, només ha rebut una part molt petita del pastís que estava creixent contínuament, com a resultat del ràpid creixement econòmic - un dels objectius del qual era precisament persuadir a les persones de treballar més durament per gaudir més dels beneficis de la societat de consum i oblidar qualsevol pregunta sobre la distribució general altament desigual dels beneficis econòmics del creixement.

La següent pregunta lògica, que ha seguit a l'anterior ha estat: si l'actual crisi multidimensional ha mostrat àmpliament que el problema no és només reformar les principals institucions que caracteritzen la modernitat Occidental, (és a dir l'economia capitalista de mercat i la "democràcia" representativa), sinó canviar les institucions mateixes, llavors, ***existeix alguna forma alternativa de societat amb la qual poguem reemplaçar a l'actual?*** Aquesta pregunta esdevé particularment important avui en dia quan, encara que molta més gent que mai durant el període de postguerra s'ha adonat que hi havia alguna cosa molt dolenta en el sistema mateix, al mateix temps hi ha hagut una catastròfica pèrdua de confiança en la factibilitat de formes alternatives d'organització econòmica, després del fracàs de les economies de tipus Soviètic i de la planificació central.

Finalment, la tercera pregunta que segueix lògicament a les dues preguntes prèvies és: com anem d'aquí cap allà, és a dir, quina serà la nostra estratègia de transició?

De fet, tanmateix, aquestes tres preguntes han constituït també, històricament, els elements principals de qualsevol projecte polític antisistèmic. Amb "projecte polític", per descomptat no em refereixo a un projecte basat en algunes lleis o tendències naturals

suposadament “objectives” (com per exemple el projecte Marxista o el projecte de l'ecologia social) ni tampoc em refereixo, tal com està de moda actualment, després de la crítica postmoderna als projectes polítics “objectivistes”, a algun tipus de visió d'intel·lectuals sobre la societat futura basada en valors morals que ell o ella ha escollit més o menys arbitràriament (com per exemple la Parecon). En canvi, *el que vull dir amb “projecte polític” antisistèmic és un programa polític plenament global, que, integrat en una de les tradicions històriques de l'Esquerra, derivi -en base a una elecció axiomàtica- un anàlisi sistemàtic de la societat passada i present i de les tendències dins d'ella, i llavors extregui els principis organitzatius de la societat futura i les conseqüents conclusions sobre una estratègia i tàctica que ens conduirà d'aquí cap allà.*

El projecte de la Democràcia Inclusiva és un projecte d'aquest tipus, que intenta donar respostes a les tres preguntes anteriors en base a l'elecció axiomàtica de l'autonomia individual i col·lectiva. Així, en base a aquesta elecció axiomàtica de l'autonomia, front al principi alternatiu d'heteronomia podem:

a) analitzar el passat i el present, com a resultat de la interacció entre per una banda factors “objectius”, és a dir les dinàmiques de les institucions predominants que he mencionat abans, que condueixen inevitablement a més i més concentració de poder en tots els àmbits, donat que les tendències que aquestes dinàmiques creen són plenament recolzades per les elits dirigents que es beneficien de tals dinàmiques i, per altra banda, factors “subjectius”, és a dir el resultat de la lluita social entre les elits dirigents/grups socials privilegiats i la resta de la societat. Així doncs, en base a aquest tipus d'anàlisi, el projecte de la DI conclou que la causa última de l'actual crisi multidimensional és la enorme i contínuament creixent concentració de poder econòmic, polític i social. Així, es pot mostrar que l'element decisiu de la **crisi econòmica** consisteix en el fet que el sistema de l'economia de mercat és *inherentment* incapaç de crear un món econòmicament igualitari. Són les dinàmiques de l'economia de mercat mateixa, en associació amb el paper de l'estat de recolzar aquestes dinàmiques, les que han conduït, en primer lloc, a la històrica concentració de poder econòmic dins de cada país i, en segon lloc, a l'actual economia de mercat internacionalitzada, caracteritzada per una gegantina concentració de poder econòmic a nivell mundial, sobretot a mans de Corporacions Transnacionals, i una corresponent concentració de poder polític i econòmic a mans del que anomeno l'elit transnacional. Llavors, pel que fa a la **crisi d'allò que avui es fa passar per política** es pot mostrar que la seva causa última és la concentració de poder polític introduïda per la institucionalització de la “democràcia” representativa més o menys al mateix temps que l'economia capitalista de mercat ara fa uns 200 anys, que va introduir l'element fonamental de la modernitat: la separació formal de la societat de l'economia i de l'estat, que des de llavors ha estat la base de la modernitat. Com a resultat, les persones han quedat institucionalment incapacitades no només per controlar el producte del seu treball com a productors directes sinó, també, per exercir directament el poder polític com a ciutadans. De manera similar, pel que fa a la **crisi ecològica** es pot mostrar que hi ha una clara relació entre el desenvolupament de la crisi ecològica i l'emergència paral·lela de l'economia de

creixement, que, al seu torn, ha estat determinada per la dinàmica de l'economia de mercat i, en particular, la concentració d'ingressos i riquesa entre i dins dels països, la conseqüent concentració urbana, la cultura de l'automòbil etc. Finalment, pel que fa a la **crisi social**, l'economia de creixement ja ha creat una societat de creixement, les principals característiques de la qual són el consumisme, la privacitat, l'alienació i la subseqüent desintegració dels llaços socials. La societat de creixement, al seu torn, condueix inexorablement cap a una “no societat”, això és, la substitució de la societat per famílies atomitzades i individus- un pas crucial cap a la barbàrie.

b) Esbossar una societat futura en base a les tendències existents en la Història humana i en l'actualitat. Es pot mostrar que tota la Història humana ha estat marcada per una lluita constant entre, per una banda, la tradició heterònoma que, per raons que no podem desenvolupar aquí, ha estat la dominant i, per l'altra la tradició d'autonomia. Fruit d'aquesta lluita, hem tingut moltes formes de societats heterònomes (societats esclavistes, societats feudals, monarquies, dictadures, “democràcies” parlamentàries i d'altres), però també les llavors de societats autònomes, (la democràcia clàssica del segle 5 DC- malgrat les seves òbvies deficiències- i les formes temporals d'organització social basades en principis d'autonomia que es van desenvolupar durant períodes de revolució o insurrecció, per exemple les revolucions Francesa i Russa, la guerra civil Espanyola, el Maig del 68 etc.). Així, el que anomenem una *Democràcia Inclusiva*, és a dir una societat basada en institucions que assegurin la distribució igualitària de totes les formes de poder entre tots els ciutadans, això és, en l'abolició de les relacions i estructures de poder, no només és desitjable en base del que he dit anteriorment sobre les causes de l'actual crisi multidimensional, sinó també factible, ja que no és només una utopia o una visió d'intel·lectuals sinó la forma d'organització social que institucionalitza les tendències històriques que he mencionat. Una Democràcia Inclusiva té quatre components principals: una Democràcia Política o Directa, és a dir el control directe del procés polític per part dels ciutadans; una Democràcia Econòmica, és a dir la propietat i el control directe dels recursos econòmics pel conjunt dels ciutadans; una Democràcia en l'Àmbit Social, o l'autogestió dels centres de treball, de les institucions educatives i qualsevol altre institució que pertanyi a l'àmbit social per part de treballadors, agricultors, estudiants etc; i finalment una democràcia Ecològica, és a dir la reintegració de la societat amb la Natura.

c) Descriure una estratègia de transició que ens portarà d'aquí cap allà, que és l'objectiu de la meua xerrada avui.

Estratègies de transició en general

Un bon punt de partida per valorar críticament les diverses estratègies de transició històriques, amb l'objectiu d'aprendre dels fracassos del passat traient algunes conclusions necessàries sobre el tipus d'estratègia de transició que necessitem avui en dia, és la distinció crucial que hem de fer entre, d'una banda, les estratègies que simplement apunten a reformar les institucions existents i, d'altra banda, aquelles que explícitament apunten a reemplaçar el marc institucional de la societat actual (això és, el sistema de l'economia de mercat globalitzada i la institució complementària de la “democràcia”

representativa, així com el corresponent sistema de valors que constitueix el paradigma social dominant en que es basa l'actual societat) per una societat alternativa basada en institucions i valors diferents. En base a aquest criteri de distinció podem traçar una línia clara entre estratègies “reformistes” i “antisistèmiques”.

Així, “reformistes” són tots aquells plantejaments que tenen l'objectiu de reformar l'actual marc institucional i sistema de valors mitjançant una varietat de tàctiques que van des de la conquesta del poder estatal “des de dalt” (per exemple, l'antiga estratègia socialdemòcrata) fins a pressionar l'estat “des de baix” (per exemple els plantejaments societaris civils i de la democràcia radical, la política postmoderna, etc.). D'altra banda, “antisistèmics” són tots aquells plantejaments que explícita o implícitament qüestionen la legitimitat del “sistema” socioeconòmic, tant en el sentit de les seves institucions, que creen i reproduïxen la distribució desigual del poder (considerada aquí com la causa última de les divisions socials antisistèmiques), i també en el sentit dels seus valors, que legitimen la dominació de l'ésser humà sobre l'ésser humà, o de la Societat sobre la Natura (per exemple les antigues estratègies socialistes estatistes i llibertàries, la recent estratègia municipalista llibertària i, l'estratègia de la Democràcia Inclusiva).

Les estratègies reformistes de transició

El plantejament socialdemòcrata de reformes “des de baix”

Com és ben sabut, la socialdemocràcia va arribar al seu punt àlgid durant el període de l'estatisme i particularment en els primers trenta anys després de la segona guerra mundial, quan no només els partits socialdemòcrates van prendre el poder en molts països Occidentals (Gran Bretanya, Alemanya, França, Itàlia, etc.) sinó que també un programa basat en el “consens socialdemòcrata” era dominant arreu del món Occidental. Tanmateix, la internacionalització de l'economia de mercat des de mitjans dels anys 70 va provocar la fi d'aquest consens i l'auge del consens neoliberal (és a dir, la modernitat neoliberal) que és irreversible mentre l'economia de mercat sigui internacionalitzada, en altres paraules, mentre l'economia de mercat es reproduïxi a sí mateixa. La supressió de la “quarta clàusula” de la Constitució del Partit Laborista Britànic (que era el darrer partit socialdemòcrata que encara estava compromès amb la socialització dels mitjans de producció) que el comprometia a la plena socialització, va marcar la fi formal de les proclames socialdemòcrates per un canvi sistèmic real. De fet, l'agenda neoliberal de mercats laborals “flexibles”, minimització dels controls socials sobre els mercats, reemplaçament de l'estat del benestar per a una xarxa de seguretat, etc. ha esdevingut avui l'agenda de tots els principals partits socialdemòcrates al poder o a l'oposició i, per descomptat, també de la Unió Europea/Unió Monetària Europea. La degradació paral·lela de la socialdemocràcia i la revocació de la majoria de les seves conquestes (estat del benestar integral, compromís estatal amb la plena ocupació, millores significatives en la distribució de la renda) ha mostrat clarament la impossibilitat d'efectuar un canvi sistèmic mitjançant reformes. Això és així particularment avui, quan les reformes han de ser compatibles amb els requeriments de l'economia de mercat internacionalitzada. Això es deu a que el creixement (i per tant la rendibilitat) de les Corporacions Transnacionals

(TNCs) depèn de la continua expansió dels mercats mundials. Això significa que una economia de mercat avui només pot ser internacionalitzada -quelcom que implica que els mercats han de ser tan oberts i flexibles com sigui possible. Per tant, la globalització i els seus principals efectes, és a dir l'actual concentració de poder i l'agreuament continu de la crisi ecològica, persistiran mentre l'actual marc institucional -que assegura la concentració de poder polític i econòmic- es reproduïxi, en altres paraules, mentre el sistema de l'economia de mercat i la “democràcia” representativa no sigui reemplaçat per un marc institucional que asseguri la distribució igualitària del poder polític i econòmic entre tots els ciutadans, és a dir, una Democràcia Inclusiva.

El plantejament societari civil de reformes “des de baix”

Aquesta és una varietat moderna del plantejament reformista, que no està basada en introduir reformes “des de dalt”, com el plantejament socialdemòcrata, sinó en reformes des de baix. Així, el plantejament societari civil implica potenciar la “societat civil”, això és, enfortir les diverses xarxes que són autònomes del control estatal (sindicats, esglésies, moviments cívics, cooperatives, barris, escoles de pensament, etc.) a fi d'imposar límits efectius (és a dir, controls socials) als mercats i a l'estat -un plantejament que és tant a-històric com utòpic. És a-històric, ja que ignora els canvis estructurals, que han conduït a l'actual consens neoliberal i a la economia de mercat internacionalitzada. I és utòpic perquè està en tensió tant amb l'actual economia de mercat internacionalitzada com amb l'estat.

Política postmodernista

Finalment, podem classificar com a reformistes tots aquells moviments postmodernistes, que, malgrat el caràcter clarament universal de l'actual marc institucional, no qüestionen les principals institucions polítiques i econòmiques que constitueixen la seva universalitat: el sistema de l'economia de mercat i la “democràcia” representativa. En canvi, una axioma bàsic de tots els moviments socials influenciats per idees postmodernes és el seu antiuniversalisme, que per definició exclou aquests tipus de moviments de qualsevol forma de política antisistèmica.

Els dos tipus principals d'estratègies postmodernes són, en primer lloc, la “política d'aliances” i en segon lloc la política de la “democràcia radical”. Ambdós tipus de polítiques tenen com a punt de referència principal els “moviments identitaris” (feminista, negre, gai etc.), així com el moviment Verd.

El moviment Verd i el plantejament del decreixement

Pel que fa al moviment Verd en particular, les tendències dominants dins d'aquest moviment avui en dia no qüestionen les institucions fonamentals de l'economia de mercat i la “democràcia” representativa sinó que, en canvi, o bé adopten una barreja d'estratègies socialdemòcrates reformistes i estratègies civil societàries que he examinat anteriorment

(Europa) o, alternativament, remarquen la importància de canviar els valors culturals, que consideren susceptibles de canviar fins i tot dins dels actuals marcs institucionals (EUA). Consideracions similars s'apliquen al moviment del decreixement recentment desenvolupat, que apunta a una societat de no-creixement per reemplaçar l'actual economia i societat de creixement que he mencionat. Això implica anar més enllà de l'economia qüestionant la seva dominació de la vida actual, en la teoria i en la pràctica, i sobretot en les nostres ments. El plantejament del decreixement de fet representa una síntesi entre els plantejaments Verds antisistèmics dels “fundos” Alemanys, que avui en dia gairebé han desaparegut, i els plantejaments reformistes dels partits Verds majoritaris, que a hores d'ara han mostrat estar en fallida. El problema doncs d'aquest plantejament és que intenta reconciliar dos enfocaments irreconciliables i això es reflecteix tant en la seva concepció de les causes de l'emergència de l'economia de creixement com conseqüentment en la seva estratègia de transició. Pel que fa a les causes de l'economia/la societat de creixement, és evident que la seva emergència no és només el resultat de la dominació d'un imaginari o uns valors específics, com suggereix el plantejament del decreixement, sinó el resultat de la lluita social per una banda i els desenvolupaments tecnològics (incloent-hi els organitzacionals) i socioeconòmics per l'altra. En altres paraules, el sorgiment de l'economia i la societat de creixement no es pot reduir simplement a l'emergència de la idea de Progrés de la Il·lustració i el conseqüent auge de “l'imaginari” de creixement etc. Pel que fa a l'estratègia de transició, és evident que passar a una democràcia ecològica i al decreixement no és només una qüestió de “canvi de paradigma cap a un concepte de “mida convenient” de les economies globals i nacionals”, tal com declaren, o només d'un canvi cultural en la forma d'una revolució cultural, un canvi en el sistema legal etc. De fet, un canvi cultural a una escala social significativa és impossible dins de l'actual marc institucional d'una economia de mercat i el seu complement polític de democràcia representativa perquè les institucions en si mateixes, i la forma de vida que impliquen, han creat un tipus de cultura corresponent. Aquest canvi cultural a una escala social significativa només pot tenir lloc dins del context d'una nova estratègia política que compregui la implicació gradual d'un nombre creixent de persones en un nou tipus de política i el traspàs paral·lel de recursos econòmics (treball, capital, terra) fora de l'economia de mercat, i això pressuposa un projecte polític universalista, com el projecte de la DI, que qüestionari explícitament tant l'economia de mercat capitalista com la “democràcia” representativa- quelcom que el plantejament del decreixement mai fa.

Les estratègies antisistèmiques de transició

La característica comú de les estratègies antisistèmiques és que totes elles apunten a una transformació “sistèmica” de la societat, mitjançant un canvi revolucionari (violent o pacífic) que implica el reemplaçament de les actuals institucions polítiques, econòmiques i socials per noves formes d'organització social. Penso que les principals estratègies antisistèmiques encara en voga a Occident són l'estratègia socialista estatista i l'estratègia llibertària a les quals podem afegir l'estratègia de la Democràcia Inclusiva. Existeixen també diversos plantejaments antisistèmics “híbrids”, en el sentit que es troben a la frontera entre

els plantejaments reformistes i els antisistèmics, com ara l'enfoc Trotskista que anomenaré “reformisme-com-a-estratègia” i l'enfoc Chomskyista que anomenaré “anarcosindicalisme estatista”.

L'estratègia socialista estatista de revolució “des de dalt”

La tradició Marxista-Leninista de socialisme estatista és un exemple clàssic d'una estratègia que apunta a una “revolució des de dalt” i malgrat els intents dels Marxistes actuals de diferenciar entre Marx i Lenin en la qüestió de l'estratègia, de fet, les llavors del totalitarisme Leninista, que va culminar en l'Estalinisme, es poden trobar en el mateix pensament de Marx i en particular en la pròpia idea que l'únic camí a una societat comunista és la conquesta del poder de l'estat per part d'un proletariat victoriós i l'establiment d'un estat proletari que seria responsable d'un ràpid desenvolupament de les forces productives que conduiria a l'abolició de l'escassetat—que és en realitat un mite que depèn d'una definició objectiva de “necessitats”. Això, combinat amb l'intent Marxista de convertir el projecte socialista en una ciència “objectiva” de canvi social, va conduir inevitablement a la conclusió de Lenin que la consciència socialista només podria arribar “des de fora”.

L'estratègia llibertària de revolució “des de baix”

L'escissió socialista del segle 19, que va arribar al seu punt àlgid en la disputa entre Marx i Bakunin dins de la Primera Internacional, va conduir, per una banda, a l'emergència de l'estratègia socialista estatista de la que acabem de parlar i, per l'altra, a l'estratègia llibertària. Avui, gairebé un segle i mig després d'aquest debat, el projecte socialista està en ruïnes després de la caiguda d'ambdues versions del socialisme estatista, és a dir la socialdemocràcia reformista a Occident i el socialisme estatista revolucionari a Orient. Paradoxalment, malgrat el fet que el socialisme llibertari no s'ha experimentat encara, (després que l'intent més seriós d'implementar els seus principis durant la guerra civil Espanyola fos esclafat per les hordes feixistes, que actuaven sota l'ull tolerant de les “democràcies” occidentals), l'ensorrament de la versió estatista de socialisme no ha conduït a un renaixement de la seva versió llibertària. En canvi, el marc institucional definit per la modernitat (és a dir l'economia de mercat i la “democràcia” representativa) ha esdevingut universal i, conseqüentment, la crisi multidimensional crònica (política, econòmica, ecològica, social i cultural) que va sorgir amb l'emergència d'aquest marc institucional ha estat també universalitzada i exacerbada. L'estratègia llibertària implica una “revolució des de baix”. Com a tal, apunta al canvi sistèmic mitjançant l'abolició del poder de l'estat i la creació d'associacions de treballadors (anarcosindicalisme) o, alternativament, de federacions de comunes (anarcocomunisme). Així doncs, les diverses tendències dins del moviment anarquista (les orientades al treballador front les orientades a la comunitat) apunten a la revolució per abolir el poder de l'estat i transformar la societat “des de baix”, en comptes de conquerir el poder de l'estat i transformar la societat “des de dalt”, tal com fa l'estratègia socialista estatista.

Anarcosindicalisme

Pel que fa a l'anarcosindicalisme en particular, la seva estratègia propugnava l'acció directa de la classe treballadora per abolir l'ordre capitalista, incloent l'estat, i per establir al seu lloc un ordre social basat en l'autogestió dels treballadors. La confiança en l'acció directa industrial va sorgir del rebuig a les reformes aconseguides a través de l'estat que es considerava un apèndix del sistema capitalista, així com de les consideracions pràctiques de que, fora de la fàbrica, les diferències polítiques entre els treballadors entrarien en escena, obstaculitzant possiblement l'acció de masses mentre que dins d'ella, la seva posició similar d'empleats donava als treballadors un sentit de solidaritat. Els Anarcosindicalistes estaven a favor d'una forma militant de sindicalisme dedicada a la destrucció del capitalisme i de l'estat que tindria l'objectiu de fer-se càrrec de les fàbriques i les empreses de serveis públics, que després serien administrades pels treballadors. Per mantenir la militància, s'hauria de provocar una atmosfera de conflicte incessant, i la culminació d'aquesta estratègia hauria de ser la vaga general.

Tanmateix, encara que diverses vagues generals, amb objectius limitats, es van portar a terme a França i a altres indrets amb un èxit variable a principis del segle passat, la vaga general decisiva que tenia l'objectiu de derrocar de cop l'ordre social no es va intentar mai. El major intent anarcosindicalista de revolució des de baix a Espanya va conduir a una guerra civil on la superioritat de mitjans, organització i eficiència de l'enemic feixista (així com dels socialistes estatistes que minaven de totes les formes possibles els socialistes llibertaris) va conduir a la supressió dels socialistes llibertaris.

En conclusió, el moviment anarcosindicalista està pràcticament mort avui, com a resultat, també, del gran declivi del moviment sindicalista i obrer que segueix a la reducció de la classe obrera tradicional en la globalització neoliberal actual. Així, els sindicats als EUA han quedat reduïts en només dues dècades, caient la seva afiliació des d'uns 35 milions a 15 milions, mentre que a Anglaterra, 14 anys de Thatcherisme van ser suficients per fer caure l'afiliació dels sindicats dels 13'3 milions el 1979 a menys de 9 milions el 1993 i des d'aleshores ha caigut als aproximadament 6'5 milions d'ara. Tendències similars s'observen en l'afiliació als sindicats a Bèlgica, Dinamarca, Finlàndia, Noruega i fins i tot Suècia.

L'"anarcosindicalisme estatista" de Chomsky

Com és ben sabut, Noam Chomsky (així com els seus companys autodeclarats "anarquistes", Michael Albert (l'autor de la Parecon), Howard Zinn i altres, adopta un tipus d'"anarcosindicalisme estatista" –un terme contradictori en si mateix que he escollit deliberadament per descriure els seus punts de vista, amb la finalitat de mostrar la incoherència flagrant d'aquests punts de vista amb l'anarcosindicalisme, i particularment de la seva visió de que l'Estat centralitzat podria ser utilitzat en contra de les corporacions, a les quals, tanmateix, sempre ha ajudat a llarg termini, com va assenyalar encertadament

Murray Bookchin en criticar el que ell va anomenar l'anarquisme auto-professat de Chomsky. De fet, molt recentment, Chomsky ha repetit aquests punts de vista absolutament incoherents amb l'anarcosindicalisme (de fet, amb qualsevol tipus d'anarquisme) en una entrevista publicada a la Znet d'Albert, en la qual distorsionava realment l'estratègia de transició de l'anarcosindicalisme. Així, mentre que els anarcosindicalistes eren partidaris d'una campanya d'ocupacions dels treballadors culminant en una vaga general, Chomsky només parla d'utilitzar l'estat contra les empreses sense dir ni una sola paraula d'una vaga general. D'altra banda, el fet que ell es refereixi a aquesta estratègia com a un fi en si mateix (o pitjor, com un mitjà per a efectuar canvis reformistes) es fa evident no només pel seu recolzament, en la mateixa entrevista, a les demandes reformistes, sinó també pel fet que a no ser que un faci una proposta concreta sobre com exactament les fàbriques ocupades podrien funcionar dins l'economia capitalista de mercat –com fa el projecte de la DI advocant per l'auto-organització de les fàbriques ocupades fora de l'economia de mercat perquè puguin esdevenir un **esgraó** cap a una nova societat- aleshores, les fàbriques ocupades serien simplement una forma de protesta que podria ser fàcilment esclafada pel sistema capitalista i l'estat, com ha passat freqüentment en la Història, l'últim exemple a l'Argentina del 2000 a principis del mil·lenni.

L'anarcocomunisme i el municipalisme llibertari

L'avanç més recent respecte a l'anarcocomunisme és l'estratègia del Municipalisme Llibertari (ML), que expressa les polítiques de l'ecologia social que ha estat teoritzada per Murray Bookchin i recentment codificada per Janet Biehl. La principal diferència entre aquest plantejament i l'anarcosindicalisme és que a diferència dels anarcosindicalistes, els anarcocomunistes moderns com els municipalistes llibertaris no veuen la classe treballadora, o el proletariat, com el subjecte emancipador. Conceben una societat basada en la comunitat, a diferència dels anarcosindicalistes que imaginem una societat basada en els treballadors. Les polítiques del ML es caracteritzen per certes diferències filosòfiques i conceptuals crucials respecte a la DI les quals impliquen estratègies diferents per a la transició cap a una societat alternativa. Així doncs, en l'estratègia de transició del ML, no hi ha espai per a la creació d'institucions de democràcia econòmica i democràcia en l'àmbit social, com a mitjans per crear una ruptura amb el paradigma social dominant i generar la consciència democràtica de la "majoria" que conduiria cap a una Democràcia Inclusiva confederal. En canvi, tota l'estratègia del ML es basa en l'objectiu exclusiu de "reclamar l'àmbit polític". Aquesta és la conseqüència inevitable del fet que l'objectiu del projecte del ML és construir una democràcia política en comptes d'una Democràcia Inclusiva (així com en el projecte de la DI la democràcia política només és un component de la Democràcia Inclusiva) –quelcom no sorprenent ja que en "l'anarquisme de la post-escassetat" imaginat pel ML, la democràcia econòmica no té cap sentit.

3. L'estratègia de transició de la Democràcia Inclusiva

Si acceptem la premissa que he descrit al principi de que la causa última de cada aspecte de la crisi actual és la concentració de poder en tots els àmbits, aleshores és obvi que la sortida d'aquesta crisi és l'abolició de les estructures i les relacions de poder, és a dir,

la creació de condicions de distribució igualitària del poder entre tots els ciutadans. Una manera en que es podria portar a terme aquest tipus de societat és l'estratègia de transició proposada pel projecte de la Democràcia Inclusiva, que implica la creació d'estructures polítiques, econòmiques i socials, que assegurin la democràcia directa, la democràcia econòmica, la democràcia ecològica i la democràcia en l'àmbit social. També implica la creació d'un nou paradigma social, el qual ha d'esdevenir hegemònic per assegurar la reproducció de la Democràcia Inclusiva.

El subjecte emancipador en la modernitat neoliberal

El primer afer crucial en la discussió d'una estratègia de transició pel segle XXI és el següent: existeix algun subjecte emancipador avui en dia i com el podem definir?

Avui en dia, afrontem el fi dels moviments antisistèmics "tradicionals" que bàsicament impugnaven una forma de poder o una altra, reduint totes les altres formes d'estructures o relacions de poder a aquesta forma en concret. Així, els moviments socialistes estatistes (particularment els marxistes) reduïen totes les formes de poder al poder econòmic, els moviments llibertaris feien el mateix amb el poder de l'estat i els feministes i altres "nous" moviments socials reduïen diverses formes de discriminació al poder social en el sentit de poder del patriarcat etc. Crec que el que necessitem, en canvi, és un nou moviment antisistèmic que impugni l'heteronomia en si mateixa, més que simplement diverses formes d'heteronomia, com era el cas dels moviments antisistèmics "tradicionals" els quals consideraven la distribució desigual d'una forma particular de poder com la base de totes les altres formes.

Així, l'esfondrament dels moviments antisistèmics tradicionals és la primera raó que posa sobre la taula la necessitat d'un nou tipus de moviment antisistèmic. La segona raó, que està relacionada amb la primera i justifica encara més la necessitat de tal moviment, és el fet que actualment no afrontem simplement la fi dels moviments antisistèmics tradicionals sinó també de les tradicionals divisions de classe marxistes. Tanmateix, el fet que avui en dia afrontem la fi de la política de classe no significa en realitat que ja no existeix un "sistema" com a tal, o "divisions de classe". Significa que avui en dia afrontem noves "divisions de classe". Totes les estratègies antisistèmiques en el passat es basaven en la supòsit que el subjecte revolucionari s'identifica amb el proletariat, encara que en el darrer segle diverses variacions d'aquest plantejament proposaven incloure en el subjecte revolucionari els camperols i més tard els estudiants. Tanmateix, els "canvis sistèmics" que van marcar el pas de la modernitat estatista a la modernitat neoliberal i els canvis en l'estructura de classe que hi estan relacionats, així com la paral·lela crisi ideològica, van significar la fi de les divisions de classe tradicionals, com he mencionat anteriorment -encara que no la fi de les divisions de classe com a tals- com suggereixen els social-liberals. Tot i això, part de l'Esquerra radical, malgrat els evidents canvis sistèmics, insisteix en reproduir el mite de la classe obrera revolucionària, normalment redefinint-la de formes a vegades tautològiques. Al mateix temps, escriptors de l'Esquerra llibertària com Boockchin i Castoriadis es van moure cap a una posició segons la qual, en definir el subjecte

emancipador, hem d'abandonar qualsevol "criteri objectiu" i suposar que el conjunt de la població ("el poble") està obert- o tancat- a la perspectiva revolucionària. Finalment, els postmodernistes reemplacen les divisions de classe per diferències identitàries i substitueixen el "sistema polític" per la fragmentació i la diferència.

Per altra banda, en la problemàtica de la DI, la desaparició progressiva de les classes econòmiques en el sentit Marxista simplement significa la mort de les divisions de classe tradicionals i el naixement de noves divisions de classe "holístiques", és a dir divisions basades en les estructures de poder del sistema socioeconòmic en si mateix i no només en alguns aspectes d'aquest, com ara les relacions econòmiques solament, o bé les relacions de gènere, la política indentitària, els valors i d'altres. En altres paraules, les actuals divisions socials entre grups socials dominants i subordinats en l'àmbit polític (polítics professionals front a la resta de ciutadans), en l'àmbit econòmic (propietaris, directors i mànagers front a treballadors, subordinats, etc.) i en l'àmbit social més ampli (homes front a dones, blancs front a negres, majories ètniques front a minories ètniques i d'altres) es basen en estructures institucionals que reproduïxen una distribució desigual del poder i en les cultures i ideologies corresponents (és a dir el "paradigma social dominant").

L'element unificador que pot unir a membres dels grups socials subordinats al voltant d'un projecte alliberador com el projecte de DI, és la seva exclusió de diverses formes de poder — una exclusió que es basa en la distribució desigual del poder establerta per les institucions actuals i els valors corresponents.

En base a aquesta anàlisi podem identificar els següents grups socials, que potencialment podrien formar la base d'un nou "subjecte alliberador" per a un canvi sistèmic:

- les víctimes del sistema d'economia de mercat en la seva forma internacionalitzada actual, és a dir, els aturats, precaris, mileuristes, els agricultors en extinció, treballadors temporals ocasionals, etc;
- els ciutadans, en particular els dels "grups intermedis", que estan alienats per l'art de governar actual, que es fa passar per "política" i ja reivindiquen un dret d'autodeterminació a través de diversos grups comunitaris locals;
- treballadors, empleats, etc. que són explotats i alienats per les estructures jeràrquiques en el lloc de treball;
- dones, que estan alienades per les estructures jeràrquiques tant a casa com en el lloc de treball i anhelan una família democratitzada basada en la igualtat, el respecte mutu, l'autonomia, la participació en la presa de decisions i responsabilitats, la igualtat sexual i emocional;
- minories ètniques o racials i altres identitats, que estàn alienades per una democràcia "estatista" discriminatòria que divideix la població en ciutadans de primera i segona classe;
- tots aquells preocupats per la destrucció del medi ambient i el deteriorament accelerat de la qualitat de vida, que actualment es troben organitzats en moviments ecologistes reformistes, eco-comunes marginades, etc.

No hi ha dubte que alguns d'aquests grups poden considerar actualment que els seus objectius estan en conflicte amb els d'altres grups (els grups de classe mitja respecte els grups de víctimes de l'economia de mercat internacionalitzada i així successivament). Tanmateix, com he esmentat anteriorment, el projecte de DI ofereix un paradigma comú que consisteix en una anàlisi de les causes de la crisi multidimensional actual en termes de les estructures actuals que assegurin la distribució desigual del poder i els valors corresponents, així com els fins i els mitjans que ens podrien conduir a una societat alternativa.

Una estratègia a llarg termini per a una Democràcia Inclusiva confederal

Quina és la lògica de l'estratègia de transició proposada? Aquesta lògica es basa en les lliçons que la Història ens ha ensenyat. De fet, si hi ha una lliçó que la història ens ha ensenyat, és que la causa fonamental del fracàs dels intents anteriors dirigits a un canvi sistèmic és precisament la considerable desigualtat en el nivell de consciència, en altres paraules, el fet que totes les revolucions anteriors van tenir lloc en un entorn en què només una minoria de la població havia trencat amb el paradigma social dominant. Això va donar l'oportunitat d'or a les diverses elits per a girar un sector del poble contra un altre (per exemple, a Xile), o va portar al desenvolupament d'estructures autoritàries per a l'autoprotecció de la revolució (per exemple, les revolucions Francesa o Russa), frustrant qualsevol intent de creació d'estructures de distribució igualitària del poder. No obstant això, per tal que una revolució sigui realment exitosa, es pressuposa una ruptura amb el passat, tant en el pla subjectiu de la consciència com en el pla institucional.

Així, el principal objectiu de l'estratègia de transició de la DI és la ruptura del procés de socialització i per tant la creació d'una majoria democràtica "des de baix", que legitimarà les noves estructures de la Democràcia Inclusiva, en altres paraules, l'objectiu és convertir el projecte de DI en una ideologia hegemònica ABANS de la creació d'una societat de DI, de manera que, per primera vegada en la història, la majoria de la població estarà a favor d'un canvi revolucionari en la societat abans del seu canvi real! Tanmateix, per tal que una nova cultura esdevengui hegemònica, fins i tot abans de la transició a una Democràcia Inclusiva, la condició necessària és la construcció paral·lela de noves institucions polítiques i econòmiques d'abast social important. En altres paraules, **és només mitjançant l'acció de construir noves institucions que es pot construir un moviment polític de masses amb una consciència democràtica.**

Tenint en compte aquest objectiu, és evident que la participació en les eleccions nacionals és un mitjà particularment inadequat per a aquest fi, ja que, fins i tot si el moviment per una democràcia inclusiva guanyés unes eleccions nacionals, inevitablement posaria en marxa un procés de "revolució des de dalt". Això es deu a què la ruptura en el procés de socialització només pot ser gradual i en contínua interacció amb l'aplicació progressiva del programa per a la Democràcia Inclusiva, que sempre ha de començar a nivell local, ja que la

unitat bàsica de presa de decisions polítiques i econòmiques és el demos, el cos de ciutadans en una zona (barri d'una ciutat, una ciutat, vila, una sèrie de pobles, etc.), d'unes 30.000 a 50.000 persones.

Així, l'estratègia de la DI consisteix en la construcció d'un moviment polític programàtic de masses llibertari, com l'antic moviment socialista, amb un objectiu obertament universalista de canviar la societat a través d'autèntiques vies democràtiques, començant ara i aquí. Per tant, tal moviment ha d'anar dirigit explícitament a un canvi sistèmic, així com a un canvi paral·lel en els nostres sistemes de valors. Aquesta estratègia comportaria la incorporació gradual d'un nombre creixent de persones en un nou tipus de política i la transferència en paral·lel de recursos econòmics (treball, capital, terra), fora de l'economia de mercat. L'objectiu d'aquesta estratègia hauria de ser la creació de canvis en el marc institucional, així com en els sistemes de valors, que, després d'un període de tensió entre les noves institucions i l'Estat, substituïrien, en algun moment, l'economia de mercat, la «democràcia» representativa, i el paradigma social que les "justifica", per una Democràcia Inclusiva i un nou paradigma democràtic respectivament.

En aquest sentit, l'estratègia de DI crea les condicions per a la transició, tant les 'subjectives' (desenvolupament d'una nova consciència democràtica), com les 'objectives' (creació de les noves institucions que seran la base d'una Democràcia Inclusiva). Al mateix temps, l'establiment d'aquestes noves institucions ajudarà crucialment ara i aquí a les víctimes de la concentració de poder resultant de l'actual marc institucional i en particular les víctimes de la globalització neoliberal per fer front als problemes creats per ella. En altres paraules, la gent estarà involucrada en una lluita per l'establiment de les institucions de DI no per l'anhel d'una noció abstracta d'autogestió o democràcia, sinó perquè, a través de la seva pròpia acció, seran capaços de veure que la causa última de tots els seus problemes (econòmics, socials, ecològics) és el fet que el poder ha estat concentrat en poques mans.

Per això l'objectiu d'una estratègia de DI és la creació, des de baix, de «bases populars de poder polític i econòmic», és a dir, l'establiment de democràcies inclusives locals, que, en una fase posterior, es confederaran per tal de crear les condicions per l'establiment d'una nova Democràcia Inclusiva confederal. Per tant, un element crucial de l'estratègia de DI és que les institucions polítiques i econòmiques de la Democràcia Inclusiva comencin a ser establertes immediatament després que un nombre significatiu de persones en una àrea en particular hagin format una base per a la "democràcia en acció", cosa que, molt probablement, només pot aconseguir-se a l'escala social massiva necessària mitjançant la victòria en les eleccions locals en el marc d'un programa de DI.

Però, quin tipus d'estratègia pot garantir la transició cap a una Democràcia Inclusiva? Un dels principis rectors generals en la selecció d'una estratègia de transició adequada és la coherència entre mitjans i fins. Òbviament, una estratègia orientada a una Democràcia Inclusiva no es pot aconseguir mitjançant pràctiques polítiques no democràtiques, o

activitats individualistes. D'altra banda, com hem vist anteriorment, l'estratègia de DI no s'ha de limitar a la lluita contra el sistema actual sinó que també ha de "prefigurar" el sistema futur.

Per tant, pel que fa primer a la lluita contra el sistema actual, crec que no s'hauria de dubtar en recolzar totes aquelles lluites que poden ajudar a deixar clar el caràcter repressiu de la democràcia estatista i l'economia de mercat, és a dir, tot tipus d'acció col·lectiva en forma dels conflictes de classe entre les víctimes de l'economia de mercat internacionalitzada i les elits locals dominants, o de l'elit transnacional que "gestiona" l'economia de mercat internacionalitzada. Tanmateix, cal destacar a cada pas el caràcter sistèmic de les causes d'aquests conflictes i, òbviament, aquesta tasca no es pot deixar als dirigents burocràtics dels sindicats i altres organitzacions tradicionals. Aquesta és la tasca d'assemblees de treballadors que formen una part integral d'un moviment cap a una Democràcia Inclusiva, que podrien confederar-se i prendre part en aquestes lluites, com a part d'un moviment democràtic més ampli que es basa en *demos* i les seves estructures confederals.

De la mateixa manera, respecte a la «prefiguració» del futur sistema, les activitats com ara els projectes de Desenvolupament Econòmic Comunitari, les fàbriques autogestionades, les cooperatives d'habitatge, els intercanvis LETS, les comunes, les granges autogestionades, etc., també s'haurien de recolzar —**sempre i quan, de nou, formin part d'un moviment polític programàtic amb metes clares, mitjans i estratègies per al canvi sistèmic, com el moviment de DI**. Si aquesta condició no es compleix simplement estem parlant d'activitats d'estil de vida!

La importància de les eleccions locals

La participació en les eleccions locals proporciona el mitjà més eficaç per donar a conèixer massivament un programa per a una Democràcia Inclusiva, així com l'oportunitat d'iniciar la seva aplicació immediata a una escala social important. En altres paraules, participar en les eleccions locals no és només un exercici educatiu, sinó també una expressió de la creença que és només a nivell local que es pot fundar en l'actualitat la democràcia directa i econòmica, encara que per descomptat les democràcies locals han d'estar confederades per assegurar la transició a una democràcia confederal. És perquè el *demos* és la unitat social i econòmica fonamental d'una futura societat democràtica que hem de començar des del nivell local a canviar la societat. Per tant, la participació en les eleccions locals és una part important de l'estratègia per aconseguir el poder, per tal de desmantellar-lo immediatament després, substituint el paper de les autoritats locals en la presa de decisions pel de les assemblees, el dia després de la victòria electoral. A més, participar en les eleccions locals proporciona l'oportunitat de començar a canviar la societat des de baix, que és l'única estratègia democràtica, en contrast amb els plantejaments estatistes que pretenen canviar la societat des de dalt a través de la conquesta del poder estatal, i dels plantejaments de la "societat civil" que no pretenen un canvi sistèmic en absolut.

D'aquesta manera, es crearà un poder dual en tensió amb les formes d'organització estatal, que en última instància pot o no conduir a la confrontació amb les elits governants en funció de l'equilibri de poder que s'hagi desenvolupat fins llavors. És evident que com més gran sigui l'atractiu de les noves institucions per als ciutadans, menor és la probabilitat que les elits governants recorrin a la violència per restablir el poder de l'Estat i les institucions de l'economia de mercat, en les quals resideix el seu propi poder. Per tant, necessitem un nou tipus de política, que no té res a veure amb el que es fa passar per política avui en dia, així com un nou tipus d'organització política, que no seria el partit polític habitual, sinó una forma de "democràcia en acció", que portaria a terme diverses formes d'intervenció a nivell local, sempre com a part d'un programa integral per a la transformació social amb l'objectiu de l'eventual canvi de cada autoritat local per una Democràcia Inclusiva. L'objectiu principal hauria de ser que la nova organització funcioni com un catalitzador per a la construcció de les noves institucions ara i aquí, la qual cosa conduiria a l'establiment d'un Nou Ordre Mundial basat en una Democràcia Inclusiva, com una forma d'organització social que reintegra la societat amb l'economia, la política i la natura en un marc institucional que assegura les condicions necessàries per a la distribució igualitària de totes les formes de poder.

Això comporta la creació d'institucions per a la democràcia política (democràcia directa), que assegurin que totes les decisions polítiques (incloent aquelles relacionades amb la formació i execució de lleis) són preses pel cos de ciutadans (el demos) col·lectivament i sense representació; democràcia econòmica, en que els *demos* controlen el procés econòmic, dins d'un marc institucional de propietat i control demòtics dels mitjans de producció i distribució, més enllà dels confins de l'economia de mercat i la planificació central; democràcia en l'àmbit social, en que totes les institucions de la dimensió pública on es poden prendre decisions col·lectives (per exemple els centres de treball, centres educatius, institucions culturals etc.) són autogestionades sota el control general de les *demos*, mentre que les relacions personals es basen en un sistema de valors que és compatible amb les institucions democràtiques generals de la societat, per exemple un sistema de valors basat en els principis de l'autonomia individual i social i la solidaritat que exclou qualsevol forma de dominació basada en la sexualitat, la raça, ètnia, diferències culturals etc; i la democràcia ecològica, en que el marc institucional de la DI i el sistema de valors que és compatible amb ell assegura les condicions necessàries per la reintegració de la societat amb la natura.

La transició a la democràcia política

Aquesta implica dos objectius principals:

- a) Desenvolupar una "consciència alternativa" pel que fa als mètodes de resolució dels problemes polítics, econòmics, socials i ecològics de manera democràtica. Per tant, hauria de connectar la crisi multidimensional d'avui en dia amb el sistema socio-econòmic actual i la necessitat de reemplaçar-lo per una democràcia inclusiva confederal; Així, el programa de DI hauria de mostrar que no només l'alienació

política, sinó també problemes com l'atur, la pobresa i l'alienació en el treball, així com la mala qualitat de vida, la contaminació i la destrucció del medi ambient i els problemes de gènere i la discriminació racial, l'homogeneïtzació cultural etc. estan tots relacionats amb un sistema basat en la concentració de poder polític, econòmic i social en mans d'elits, que representen una proporció molt reduïda de la població. Així, els ciutadans s'haurien d'adonar que dins d'una DI, per primera vegada a les seves vides, tindran un poder real per determinar els assumptes de la seva pròpia comunitat.

b) Fer propostes sobre la manera de començar a construir les institucions polítiques, econòmiques i socials pròpies que condueixin cap a una Democràcia Inclusiva. Per tant, cal proposar mesures que podrien conduir tant a una major autonomia política i econòmica com a procediments democràtics en la presa de decisions que afectin la vida dels ciutadans. Això podria implicar:

- l'organització d'**assemblees demòtiques** per discutir assumptes locals importants. A les grans ciutats aquestes assemblees poden adoptar la forma d'assemblees de barri que es confederarien i formarien «l'assemblea confederal de la ciutat" amb delegats de cada assemblea de barri.
- l'elecció d'un "**ajuntament paral·lel**", és a dir, un ajuntament que faci activitats alternatives a les activitats de l'ajuntament oficial i faci propostes alternatives a la seva agenda i, un cop sigui possible, proporcioni membres a l'actual ajuntament;
- La demanda i la lluita per la major descentralització possible del poder polític, així com també del poder econòmic (poder de recaptar impostos/despesa, etc.) en l'àmbit local, donat que la descentralització és la base de l'organització d'una democràcia inclusiva.

La transició a la democràcia econòmica

Pel que fa a l'objectiu de construir institucions econòmiques alternatives que condueixin a la democràcia econòmica, el programa hauria de deixar clar per què la presa del poder local de diversos municipis pel moviment de la DI podria crear les condicions per:

- a) l'augment dràstic de l'autodependència econòmica del demos;
- b) l'establiment d'un sector econòmic demòtic, és a dir, un sector posseït i controlat pel demos, i
- c) la creació d'un mecanisme democràtic per a l'assignació confederal de recursos.

Els passos en la direcció de l'autosuficiència podrien incloure:

- **l'expansió dràstica del poder financer local**, a través de la creació de *Cooperatives de Crèdit Demòtiques*, també es podrien introduir sistemes de LETS com a primer pas per la instauració d'un sistema de *targetes de crèdit demòtiques*, amb l'objectiu

de cobrir les necessitats bàsiques de tots els ciutadans mitjançant la utilització de béns i serveis produïts localment

- **l'increment del poder de recaptar impostos locals**, a través de la descentralització fiscal
- **noves institucions per crear poder per determinar la producció local**,
- **noves institucions per satisfer les necessitats assistencials dels ciutadans locals** a través de la creació d'un sistema demòtic de benestar social.

En relació a (b), la creació d'un sector econòmic demòtic, aquest és un pas crucial en la transició cap a una democràcia inclusiva, no només per la seva importància en relació a la democràcia econòmica, sinó també perquè l'establiment d'unitats productives autogestionades constitueix la base de la democràcia al lloc de treball. Un sector demòtic implicaria noves formes col·lectives de propietat que assegurarien el control de la producció, no només per part d'aquells que treballen a les unitats productives, sinó també pel demos. Això es podria aconseguir mitjançant la creació de:

- **empreses demòtiques**, és a dir, unitats productives que podrien pertànyer al demos i ser gestionades pels treballadors que treballen en aquestes unitats, mentre que la seva gestió tècnica (màrqueting, planificació, etc) es podria encomanar a personal especialitzat
- **una xarxa demòtica de cooperatives bancàries**

Finalment, pel que fa a (c), la transició a una assignació confederal de recursos, el problema fonamental que afronta una estratègia que condueix a un sistema d'assignació confederal de recursos és com crear les disposicions institucionals per a la democràcia econòmica que siguin compatibles amb un marc institucional que, en l'etapa de transició, segueix essent una economia de mercat. El sistema consisteix en dos mecanismes bàsics d'assignació de recursos:

- a) un mecanisme de planificació democràtica per a la majoria de decisions macroeconòmiques, (element d'autonomia social) i
- b) un sistema de vals o targetes de crèdit per a la majoria de les decisions microeconòmiques, que, en reemplaçar el mercat real per un d'artificial, crearia les condicions per a la llibertat d'elecció (element de l'autonomia individual).

És obvi que un sistema complet d'assignació de recursos no pot ser introduït abans que s'hagi introduït una democràcia econòmica plena en forma d'una confederació de demois, encara que es podrien fer passos en aquest sentit abans (per exemple, el sistema de targetes de crèdit demòtiques esmentat anteriorment). Tanmateix, un sistema de planificació democràtica és factible fins i tot en el període de transició, encara que, òbviament, el seu àmbit de presa de decisions es veuria seriosament limitat per l'economia de mercat. No obstant, aquest sistema podria tenir un paper útil en l'educació de les persones en la democràcia econòmica i al mateix temps en la creació de les condicions

prèvies per a l'autonomia individual i social.

Però, per tal que qualsevol mecanisme democràtic sigui important i atregui als ciutadans en el procés de presa de decisions, es pressuposa que les decisions mateixes són importants. Per tant, és fonamental que durant la transició a una Democràcia Inclusiva el *demos* s'empoderi amb importants poders que el converteixin en un sistema coherent d'impostos, despeses i finances locals. Llavors, les assemblees demòtiques podrien estar empoderades per prendre decisions que afectin a la vida econòmica de la comunitat, que s'implementarien per l'Ajuntament o qualsevol altre òrgan competent, després que aquest s'hagi convertit, formal o informalment en funció del marc jurídic existent, en un òrgan de delegats revocables.

Transició a la democràcia en l'àmbit social

Tal i com he mencionat anteriorment l'estratègia de transició hauria d'implicar passos en el desenvolupament d'institucions que estableixin una "democràcia en l'àmbit social" (institucions d'autogestió en el lloc de treball, la llar, el centre educatiu etc.) i els valors corresponents a la mateixa. Això implica que els grups de DI, apart de participar en lluites per la democràcia al lloc de treball, a la llar, a les institucions educatives etc. haurien d'iniciar moviments per a l'establiment d'institucions alternatives com ara empreses demòtiques, clíniques i escoles demòtiques etc. que seran autogestionades com hem descrit anteriorment. A més, haurien de prendre mesures per reforçar l'autogestió en les institucions existents.

La creació d'una cultura alternativa juga un paper fonamental en el procés d'introduir una *Paideia* democràtica, és a dir, un sistema d'educació integral que crea el caràcter de ciutadà democràtic i al mateix temps promou el sistema de valors que és coherent amb una democràcia inclusiva de manera que aquest ocupa una posició hegemònica en la societat. En aquest context, s'hauria d'establir un sistema de mitjans de comunicació alternatius autogestionats, fins i tot abans que s'hagi guanyat el poder local, amb l'objectiu de presentar les notícies des del punt de vista de les persones més que de les elits. En resum, s'hauria de promoure una nova cultura per a una societat democràtica, que seria caracteritzada per uns valors molt diferents que els de l'economia de mercat. Els valors d'heteronomia, competició, individualisme i consumisme que són dominants avui en dia han de ser reemplaçats en una societat democràtica pels valors de l'autonomia individual i col·lectiva, la cooperació, l'ajuda mútua, la solidaritat i el compartir.

Transició a la democràcia ecològica

Finalment, l'estratègia transicional hauria d'implicar passos en el desenvolupament d'institucions i valors que apuntin a la reintegració de la societat amb la Natura i l'eliminació de qualsevol intent humà de dominar el món natural. Això implica, a part de participar en lluites contra les activitats de les elits polítiques i econòmiques que ens han portat a la crisi ecològica actual, l'inici de moviments per a l'establiment d'institucions

“ecològiques” alternatives i formes d’energia renovables. De fet, com ja he mostrat en altres ocasions, el propi establiment d’institucions polítiques i econòmiques noves i particularment la dràstica descentralització que aquestes comporten és un pas crucial en aquesta direcció, ja que permet el desenvolupament de nous estils de vida, nous models de treball, producció, ús energètic i consum, que són perfectament compatibles amb l’objectiu d’una democràcia ecològica.

En conclusió, ningú s’hauria de fer il·lusions sobre que l’establiment de la democràcia serà un procés ràpid o que la implementació d’un programa d’estratègia transicional no passarà per moments difícils a causa de les elits que controlen la maquinària estatal i l’economia de mercat. Aquest procés està obligat a ser llarg i a implicar un moviment popular enorme que s’estendrà al llarg de tot un període històric. No obstant, sense subestimar les dificultats que implica el context dels actuals mètodes perfeccionats de control mental i violència econòmica, que, de fet, podrien resultar més eficaços que la pura violència del Estat per suprimir un moviment en favor d’una democràcia inclusiva, penso que l’estratègia proposada és una estratègia realista en el camí cap a una nova societat.